

Ötlető: KOLÁCSICS ERZSÉBET

Ötletés ideje: 1977.

TART.: VARGA SÁNOS KADARKUTI NÉPRAJZÉSZ
BEMUTATÁSA

29 lap, 12 foto, 1 rajz

Földrajzi mutató: KADARKUTI

Szakmutató: XV, B,

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

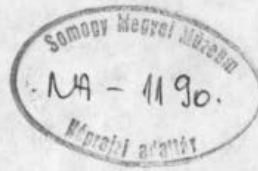
KISKUNHALASI GYÁRA

ELTÁKOVS

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTK. 3676-os TÉTELE ALÓL

11/26/54

3676

VARGA JÁNOS

kadarkuti népművész bemutatása

jelige: "aranygulya"

Készítette: Kovács Eszter

Kapiró

Táncos Mihály Gyűjtemény

Varga János bácsi a község egyik legidősebb, legérdekesebb multu lakója. Pásztor volt, s emellett faragott. Élete eseményekben bővelkedő, véktitatisp azonban képzeletvilágának gazdagsága is figyelemreméltó, 1888 május 14-én született a Somogy megyei Görgetegen. Egész kis gyerek, amikor szüleivel együtt átkerül Horvátországba. Édesapja itt számadójuhász volt. Átteleplésük oke, szerencsétlenség következménye. Apja, Varga István a lábodi gróf szolgálatában állt 22 évig, mikor egy őszön kigyulladt az akol melyre ügyelt, és benn égett 1200 anyabirka, báránnyal. Rengeteg szalma volt a padlásra felhalmozva, az akolt nádtetővel fedték. Hamar lángralobbant, és megtörtént a szerencsétlenség. A gróf nem kért kártérítést, hisz tudta, hogy megfizetiugysem tudták volna. Hanem János bácsi szülei tovább nem maradtak. Először Csömöricepusztára, majd Baziára kerültek. A számadójuhász édesapja alkalomszerűen faragott. Hátaszékeket, ostornyeleket, kanalakat. Fia is hamarosan belekóstolt a juhászságba. Szerette is az uraság, hisz már 7 évesen rábizza a kosokat, mert megbízható, éber kisgyerek. Az iskolából is kikérik, ahova mindössze 5 hónapig, ujévtől-Pünkösdig jár. A betűket megtanulta, az olvasás jól ment neki, de az írást nem gyakorolta. Az iskolában is az volt a kellemetlen, hogy a szakállas tanító horvát nyelven tartotta az órákat, és János bácsi hallotta ugyan, hogy beszél, de nem értette. Édesanyja, Molnár Katalin pótolgatta az iskolaévek hiányát. A környéken "bölcs, könyves asszony"-nak emlegették. Híres volt gyógyítótudományáról, sokan fordultak hozzá problémáikkal. János bácsi hasznosítani tudta az állatoknál anyjától tanultakat, ezzel tekintélyt, tiszteletet szerzett magának még az idősebb pásztorok körében is. Anyja vallásosan nevelte, és ez végigkísérte egész életén. Munkáját játnótte hite, nagyon sok vallással szoros kapcsolatban levő munkáját ismerünk. Szülei kb. 1904-ben visszaköltöztek Magyarországra, a somogyi Tarnócára. János bá-

csi kintmarad, onnét rukkolt be 1909-ben, 21 éves korában. Bevonulása előtt itt történt egy érdekes eset. Az uraságnak volt egy nagyon bolond bikája, és.... Ezt a történetet inkább János bácsi szavaival idézzük fel:

"...Mer ónéki köllött tartani egy fiatalembert, aki órizte a marhákat, dehát akkor ósszel má kifogott rajta, osztán a gyerök mögmonta, hogy maratt vóna, de eszibe jutott, hogy tavasz felé má erősebb lössz a bika, 3 éves. Hát inkább ement, ott hatta. Ma, most ugye, a helét főntarcsa magának, az az embör, együtt az én apámhó, éngem kért el. Éngöm. És most embör koroba rágyüttem arra, hogy hogy mér. Valahogy énnkem adott az Isten olyan ügyes, edzött testi mozgást, hogy nem tudott letörni a bika. Mer igön goromba vót. Ugyhogy, ugy senki se áhatott előtte. És hát Szent Györgynap előtt, akkor gyütt, akkor én sorozaton vótam, Nagyatádra. Osztán akkor kutyáva, két embör mög két kutya órözte az esó nap. Na, oszt másnap má szegény, magam möntem. Aztán mikor csinyát egy jó szijostort és acéldrótot csinyát elejbe. Hogy az majd jó lössz, attu majd fél. Mer bevágta ám, a bőrit is bevágta, az az acéldrót. Fótt a vér belőle, de azért nem mönt el. Amikor a botra fogtam, akkor emönt előlem. Csak mönt 8-10 lépést, más fordut vissza, neköm. Egész nap. Osztán egondutam, ez vót, tudom biztosan arru, hogy a rétre szabad vót kimönni Szent György napig a marháknak, ott legetek. És aztán messzi, hosszi rét vót korlátuva. Körü a kut, hogy ne mehessen semmi a kuthol. No aztán az ember mög a körlát között vót benn. Vízet merni. A marhák má ementek messzi, nem is láttam már úket nagyon, de az csak ott vót, nyomogatta a korlátot, be akart gyünni hozzám. Hát én mög csak néztem. Akkó eszembegyutott énnéköm, az embörnek többféle dóga van ugye, van ugy, mikor delelnek, eltalálok aludni. Mögnyom ugye? Vagy akár le köll üni fére, vagy mi, nem tudok megkötözni, nem tudok, lecsuszik a nadrág, gatyá... Aztán nem tudok lépni. Nem tudok ugrani és mögöl. Hát, mondom, én ezt a bikát mögpróbálok. Összeverem ugy, hogy féjjen. A rétnak a tusó

végén vót olyan süllelés, sáron hely, olyan lápos. Abba beleszorítottam, ütöttem, vertem, minden hogyan. És olyan jó tudott futni, hogy csánkig lesülledt, mégis mögértem, allig birtam a farkát fogni. Amikor fordut, szinte mindig, szinte ugy röpütem. Ha nem löttem vóna olyan ügyes, hát el is estem vóna. És akkor így osztán addig kifárasztottam, osztán fölüttem a hátára. Osztán akkor mikor ütöttem végig a szarva között az orrát, mög homlokát, mindön, egyszer osztán behasadt a homloka, Ugy, hogy kispiaccüt a vér. Akkor egyszer erétta magát. Azután még sokat ütöttem, hogy réjjon, de nem rétt többet. Akkor aztán ugy, hát elvertem ám nagyon, minden hun, aztán leszátam, akkor mög má nem tudott futni, Akkor a lábait vertem el. Hát aztán ugy, hogy haza hazamönt... Ez vót 2-án, mer Szent György nap 24. vót, ugye? Akkor má többet nem mentek ki a rétre a marhák. Ezt azért csinátam akkor, hogy jó alkalom ott az a süllelés. Na, most nem tudom, ki gyün-e aratásig. A bika. Mer nagyon beteg vót. De legörhesödött igen! Aztán akkor aratásba kigyütt, de nem tudott/futni se, nem tudott mögforduni se, nem tudott ám, átóhelbe, olyan nagy kört csinát, mind valami gép. Ugy tudott csak mögforduni. Mer hát összetörtem, ütöttem a csontyát, azt a derékcsontját minden hun. Hát osztán akkor ugye nyomorutt lett, és azért mönt az embörnek neki. Egyszer gyütt nekem is. De amikor a botot fölemeltem, akkor elkezdett remegni, osztán segget. Nem ütöttem ám mög. Mer azért ugy sajnátam utánna, mer szép bika is vót. Ez igen goromba vót. Hát azért valami okbul, hát nem is tudom, engöm kért az én apámtul az az embör. Hogy a helét tuggya fönntartani. Osztán ugye, a bika, amikor én előtte való nap rukkutam be, október 6-án, az mög október 5-én, ott azon a helön ahun először neköm gyütt, ott egy tehén folatott, oszt föl a-

kart ugrani rá, osztán ott seggre leesett. Össze-
fogyott, és meg is döglött. Egy nappa előbb, mind én
berukkutam. Igen.

A katonaság nagy megpróbáltatás volt számára. A 10.
huszárezredbe sorozták.

1912-ben feleségül vette Dénes Máriát, azonban az
I. világháboru után elváltak, mivel felesége nem vi-
selte magát rendesen, míg ő távol volt. Bejárta a
háboru alatt az orosz frontot, Szerbiát, Bukovinát,
s a Piavét. Háromszor sebesült, két mell- és egy
lábsérülése volt.

Nem akart újra nősülni, úgy tervezte, hogy felmegy
Budapestre egy román cigánybandával, és ott fog-
nak zenélni. János bácsi nagyon szeretett és jól is
tudott sipulni. Azonban e tervbe közbeszólt a szülő-
i szeretet. Beteges, fáradt emberek voltak már, és
még velük élt egy gyerekük, "aki olyan 15 éves vót".
Haza jött és rögtön munkába is állt, hogy legyen
lakásuk, biztosítva legyen megélhetésük. Hanem nő-
sülni még ekkor sem akart, csak várta, hogy újra
egészségesek legyenek a szülei. Azonban mind a ketten
még jobban megbetegedtek. Muszáj volt megnősülnie,
hisz ellátni nem tudta őket. Ekkor próbálta ki a ke-
nyérdagasztást is, de családot ellátni és dolgozni
egyszerre nem lehetett. El is ment Mikébe, megkére-
tett egy menyecskét, de házasság nem lett belőle. A
"türelmi időt" nem tudta kivárni az asszonyka, és i-
gent mondott kocsmáros-mészorsnak, és Tapsonyba köl-
tözött vele. János bácsi lemaradt.

Májusban újra volt egy asszony, ez Gigében lakott.
Édesanyjának komatáli komája volt. Ez lett az új asz-
szony- 1919-ben - 30 évesen - házasságot kötött Ha-
szonics Magdolnával, jelenlegi feleségével, akivel
már 57 éve él boldog házasságot. Nem kis büszkeséggel

mondogatja, hogy 57 esztendő t éltek le, és a nap sohasem nyugodott le rajtuk haraggal. Mindig békeségben, szépen éltek. 1921-től 1928-ig Óteleken laktak, János bácsi ide szegődött. És végre, 1928 Szent György napján beköltözhettek a körmendpusztai árendásházba.

Magdusnéiben öreg korára az elvesztett édesanyát látja. Így nyilatkozik róla: "... 56 évig, békében, szépen. Sohasem haraguttunk össze jám. Ez a szép, ez a jó. Most éhezem is. Most élvezem a ízét. Mer az ötötöt fő már 3 év óta. Nem tudok fölöltözni. Cipőt, nadrágot. És az huzza föl a cipőmet, nadrágomat. igen. Aztán én nem igen bírok ám, egy széket nem tudok kivinni, vagy behozni. Annak kő behozni. Az ám, nem bírok semmit, elfulladok akkó. De hát osztán most érzem azt, mer tejjel, jó indulattal, szeretettel, ugye mi jó házastársak vótunk, szívesen vesződik velem. Olyan jó a keze hozzám, mind a kisgyerekekhez az édesanya keze. Mer ehhol is az a legjobb. Az édesanya kéz, ugye? Hát nekem most... Ippen mögtaláltam az édesanya kezét. Ebbe. Így most effelű jó érzem magam. Mer hát a nyomoruság, nekem ugy is van elég bajom, bevenni való. De ez mögnyugtat, a szívesenlét. Akármi bajom van, mindig szívesen és odaadóan viselkedik."

1930-ban építették fel kis házukat, melyben most laknak, kint a falu végén, messze a bölttől, orvostól. Egyedül, magányosan élnek meghitt otthonukban. Persze az ő életük sem folyt le zavartalanul. Ők hiába értették meg és szerették egymást, mások gyakran beárnyékolták boldogságukat. Vallásosak mind a ketten, míg János bácsi jobban bírta magát, rendszeresen járt, most Magdi néni a buzgóbb templomjáró. Babonások. Elmesélték, hogy egyszer kaptak egy rágalmazó levelet, amiről persze tudták rögtön, hogy nem igaz, csak az

egyik sógornője, köztük, testvérek között, veszedést akar kirobbantani. Épp, hogy ezt mondta a feleségének, egy nagy koppanás, csattanás... Nagyon megijedtek mind a ketten, hogy mi kis volt ez? Hát látták ám, hogy megrepedt az ablaküveg, és a sublót. Hát ezért hisznek annyira. János bácsi azt füzte még hozzá: "... az én édesanyám több mind 40 éve möghat. És még most is örködik a gyerek fölött a lölke. Hogy haragba ne lögyenek. Eszt jelentette ez. Mingyá mög is montam a feleségemnek. Mer azér, hogy arra a szóra repedt meg az üveg és a sublót, és a kimontam azt a szót; de mög ne tuggyan!-, hogy egy kicsit mögharagszó rá. Igen. Mer az abba ártatlan." János bácsi vallásos hite egész életutját, képzeletét és művészetét befolyásolja. Mint elmondotta, már gyermekkorában is érte egy kísérlő sugallat. Ez illette az 1975-ös Szent Év emlékének megfaragására.

"Eszembe jutott, mög el se felejtöttem soha, én akkor 8 év körüli gyerek vótam. Lenn laktunk Horvátországban, tufelü a Dráván. És ott vót egy birka akó, de szómábu. Fala is szóma vót, teteje is. Osztán én, mind gyerök, a kísértés mindig zaklatott két nap. Hogy én gyujcsam mög azt a nagy kazal szómát. Osztán ott mellette közel vót a másik is. Ott vót a birkaakó, szómábu. Hogy gyujcsam mog. Osztán, mikor kap az ódalán a láng fő, osztán oszt mongya, ugy szépen emonta jám a fülembé, ugy mindha valaki beszéte vóna. Akkor kaptyam e. Akkor nem ég el a kazal. Na most aztán, két napig zaklaott. Hát ez gonosz lélek vót. Most kérem szépen, de nem egyeztem bele. Azér, mer az én anyám vallásos asszony vót, mög kedves asszony is vót. És kiskoromba meséte, hogy hát egy embör soknak a házat főgyujtotta éjjel. És ement a paphó, hogy möggyónnya. A pap nem ódozta fő. És azt mondta néki: embör, én nem oldozomhatom föl ezt a bünt, hanem ha mégegyszer möggyuttya valaki

házát, mer ugyis sötétbe csináli, azt mongya, mikor szabad lesz forduljon vissza, nézzen bele a lángokba! Akkor aszt mongya, cslekegye mög. Mög is cselekedte, az embör. Mikor végin belenézett lángba, Szüz Mária tartotta a kis fiát az ölibe, és benn át a lángok között. Ezt möglátta a lángok között, oszt mög is zavarodott az elméye. Igen. És ezér ilyent magyarázott az édesanyám, ezér nem gyutottam mög a kazat. Két nap, mindig, mindig hajszut. Olyan vót, szóva, mind egy beszéd. De nem láttam ám."

Házasságkötésük után János bácsi két helyen volt juhász. Tarnóán és Óteleken. Szép élet a juhász élet, de felelősségteljes. Állandóan a juhok mellett kellett maradni. Jó időben legeltetni, eső elől aközba hajtani, mert minden ázás ront a gyapju értékén. Ez bizonyítja, hogy János bácsi nagyon jó szakember is volt. Sokszor napokon át kinn kellett lenni a nyájjal. Ilyenkor felesége hordta neki az ennivalót, Szinte minden nap kijárt hozzá. János bácsi szerette a természetet, fagagásain gyakran örökit meg kedves állatfigurákat, Békésen legelő birkákat, csaholó pulikat, vaddisznót, őzeket, mókust. Ez utóbbiról van egy nagyon kedves kis története.

"...még a madarak is mögmutatták, hogy szeretnek. Az ám. Asztám mög a kismókus is. Jó hosszi ut vót, olyan lejtőn köllött menni a kuthó. Osztán, ha én möntem magam a birkák előtt, vagy vizet merni möntem, akármi, ha möntem, a kis mókus ott vót a tölgyfába, benn pücskörészett. Ha mentem sokszor mokogott, és osztán egyszer csak oda kerüt a dolog, hogy oda gyütt le a kuthó közel. Osztán hát én figyeltem. Figyeltem, mi lesz ezzel a kis mókussal. Osztán, mikor a birkák e mentek, akkor odagyütt inni a váluba. Friss vizet, mer akkor friss vót a viz, azt szerette. Mer ugye napal a nap belesütött, ami maradt még benn, az nem vót olyan jó. Hát ahogyan gyütt oda a kuthó közel,

a kutya meg nekifutott ottan. Mőgijett, ugy e futott, odaért a fa tövéhő, hogy már főkap, de én rákiáltottam a kutyára, osztán visszalépett. Akkor, ahogyan főkapott az első lábával a fa oldalára, ugy visszanézett, hogy a kutya visszagütt oda énhozzám. Akkor visszagütt a mőkus. Osztán akkor nem mert ém felé menni! Mer tulta, hogy nem szabad. Osztán, mikor ivott egy eleget, akkor főtt a válu végére. Osztán elkezdett borotválkozni ott azzal az izével. Meg engöm nézegetett. Ezér faragtam mőg aszt, hogy jó barátot ismertem. Mer tulta, hogy én nem bántom. És eszt mőgismételte sőrűen, ha gyütt ki. Amikor én gyüttem, szomgyus vót, mindig gyütt inni, nem fét. De ha valaki gyütt velem, akkor nem gyütt oda. Akkor nem, akkor csak messzirő nézett."

Ez a bájos kis pusztai történet lett több faragásának fő motivuma. Mőkus az öreg gémeskutnál. Lényegében e történt alkotta az "Ember soha többet háborut" feliratu faragás mondanivalóját. Az ember és állat békés egymásmellettélésével akarta hangsulyozni a magyar pásztorok vágyát, a békét. Tölgyfa alatt békésen legelésző nyáját, furulyázó pásztort, az el-mamihatatlan kutyát, gémeskutat és kis mőkust láthatunk rajt. Ő maga így beszól keletkezésének körülményeiről:

"Ember, soha többet háborút. Igen. A magyar pásztorok vágya a béke. Tehát ki a magyar, ki a nép? A magyar pásztorok pásztorai, mondjuk a kormány. A miniszterelnök. Csak így, így faragtam ki. A népek igazi pásztorai az Isten. Aszongya, itt a somogyi juhász. Az egyik kezében fujja az ő tárogatóját, és a kis mókus szedi a makkot. Nem fél tőle, mer ismeri, tuggya, hogy jámbor ember, nem bánti őket. A kis madár mög kötti a fiókáit. Az se fél tőle, nem fétti a fészket. És ő is fujja.

Aszongya: Embőri! Ezt a nótát fujja; hogy embőr, nézd a kis madár száll a keresztre, mert béke csak ott van, ahol hit van. Ahun nincs hit, ott béke sincs. Sose vót, mög nem is lössz. Mer ott mindig dul-ful a nép egymás ellen.

A birkák meg a kut fele legelnek. Hát a pumiya is ott van, ugy, mint valóságosan egy pásztor meg az ő pumiya. Hát azt így faragtam meg. A magyar pásztor, meg a békét, hogy az ember, mer ugye azért van az ott, hogy többet soha háborút, mer az sem, azt a kezetekbe attá az Isten, amivel önmagadat elpusztítod. Ezér figyelmeztetem a nemzetem, hogy háboruba ne kvereggyen, mer veszélyes dolog. Nemcsak a fronton lesz maj veszélyes, hanem mindenhol. Házakba is."

János bácsi egyszerű világát, naiv lekét felkorbácsolta a háburu gondolata, mivoltának veszélye. Két világháborút már átélt, és tudja, érzi, hogy a 3. végzetes lehet az emberiség számára. Faragásával óvni, figyelmeztetni akarja az emberiséget.

Faragott botokat, kampókat, széktámlákat, kis kazettákat, fiatalabb korában birkajelölőket.

1964-ben faragott egy nagyon szép házassági emléket is. Vallásos ember lévén, középpontba Jézus szívét helyezte, abból láng csap ki.

Szinte minden kis virágnak, vonásnak megvan a rendeltetése. Az öt fehér és öt piros virág 5 Üdvözlégy Máriát és 5 Miatyánkot, 5 hiszekegyet jelent, mivel Krisztusnak 5 súlyos sebhelye volt. Az íymák e sebhelyek begyógyulása érdekében folynak. "Jézus szent szive legyen családunk állandó vendége." Ezt az ifju pár helyett kéri Istentől. Jellegzetes virág és levélmotívumok kísérik, a közepe azonban más technológiai eljárással készült. Mint több más alkotásában, ebben is használta a festéket. Ez a faragvány Nemeska ba készült Szabó László esküvőjére.

Váner József, volt akadarkuti plébános emlékére is faragott. 1924-be került a községbe és mint "rokonlélek" - az ő nyája a falu népe volt - nagyon kedvelték

egymást a vallásos Varga bácsival. 43 éves munka után 1967-ben halt meg. Bucsulevelet hagyott hátra a falu katolikus lakosságának. Varga néni szerint nagyon szép és megható volt. Csak ő hallotta, férje ekkor gyengélkedett. A kanonok halálát követő nap megkérte az egyházi emlék megfaragására. János bácsi szívesen tett eleget neki. Mint már említettem, minden kis részleteknek van mondanivalójuk, épp ezért ezt a faragást az ő szavaival mutatom be.

"1924-ben avatták pappá, 1967-ben halt meg. Hát osztán itt van ez a rózsza. Ez azt jelenti, mikor megköröszüték katolikusra. Itt van benne egy kis sziv, benne a dátum. 1891, ez a születési ideje.

Innend már nem négyszögletes. Itt van benn egy virág szívvél, mer ez is szívből ered ki, ez azt jelenti, hogy szemináriumba járt, osztán meg mikor pappá lett. Ezt jelenti, osztán ide került Kadarkutra 24-ben, és 67-ben meghalt. A szívét a Jézus szívének ajánlotta föl, tudta, hogy nem jön vissza. Érezte szinte. Ott van benn a virág közepe, picike kis monogramm. V.J., az az Vózner József. Hát eszt annak az emlékére faragtam.

Ez a két levél azt jelenti, amit a tölgyfa. Az erdőben is a tölgyfa a legszebb. Arra azt mondjuk, mintha a fák királya lenne. Ugye? Hát osztán annak, hogy amikor gyöngült is, akkor is a vérében erő volt, és a izét, az egyházat is szépen kormányozta. Meg a hiveket. És erőt vett a betegségében, nagyon beteg vót ám ez, beteg vót. Igen. Ha, hát osztán kitartott az utolsóig. Hát ez azt jelenti, hogy azért megedződött a hitében annyira, hogy kitartott a legnagyobb nyomorban is, a legnagyobb megpróbáltatásokban is megállta a helyét. És osztán a műtőasztalon halt meg. Hát osztán ez annak az emléke."

1967-ben faragta, azt a szívet, melynek eredetije Vatikánban van. Jelképnek szánta, a régi magyar pásztorok hódolatának. Szinte minden érzését befaragta.

Diszítésére muskátlit és őszirózsa stilizált indái közé rejtett két szót használt. Középen karcolt, festett kereszt van, piros és zöld festékes bedörzsöléssel készült. A Pápának küldte el, Vatikánba. Anyaga: sötét diófa.

"A kereszt, ez a hitünknek a fundamentuma, az ereje. Ebben van az összes birodalom, az egész világ. Kéremszépen, itt van Jézus szíves, Mária szive. Itt van egy picike köröszt a Máira szivén. Itt meg van egy picike fehér rózsza a két kis körösznek a vállán. Azt jelenti, mikor a Jézus kisgyerek volt, kiment a kertbe és levágott két ágot és csinált belőle egy keresztet. És rátett egy piros és egy fehér rózsát, és bevitte Máriának, az édesanyjának. Azt mondta, rámutatott az ujjával, hogy nézd anyám, ilyen lesz egykor a halálos ágyam. Ez a két virág téged jelképez. Majd amikor én a kereszten függök, Te a kereszt alatt leszel, és az én vérem pirosra főst téged, de azért a fehér aszt jelenti, hogy mindvégig áldóságban maradsz. Mária úgy jelent meg, mint az egyik levélen itt egy kis csillag. Ez bevilágítja az egész világot. Mária úgy jelent meg a földön, mint reménycsillag. A Jézus szeretettel vállalta a keresztáldozatot az emberi nemért. Itt van osztán az ostya. Az ott a virágok között. Ez az ostya, itt van körüvéve egyik felü a szőlő, hogy abbu van az ostya. Másik felü a buza, a buzábu van a liszt, és a bor a szőlő levibü. Ebbül készül az ostya. A hitünk szimbóluma ez, a keresztény hit szimbóluma. A Szent István király, mer ez a nemzeti lét, nemzeti sz névben van, ide vezeti a magyar nemzetet. Mer pogány, rabló nép volt ez. És mind megszelidítette a jó munkás, földműves és iparos. Iparra tanították meg a nemzetet a szerzetesek. Szent István hozatott be szerzeteseket, És a hitbe is odavezette a hitet, és ez az az út. A Szent István a Jézus szivétü vette ezt az erőt. Igen. Itt van a virág a kereszten, de közöttte csillag van. Ez bevilágítja az egész világot Krisztus keresztyén. Szeretettel vállalta a véres keresztáldozatot az emberi nemért."

Mondanivalójából kitűnik Varga bácsi mélyérzése, igaz humanizmusa. Erről a névről őriz egy másodpéldányt is. Ellentétben az eredetivel, piros, fehér és zöld színeket használ, a magyar lobogó nemzeti színeit. A Pápától elismerésként csak egy arcképet kapott, őt azonban boldoggá tette ez, és ez főleg az a tudat, hogy ott messze Olaszországban, Vatikánállamban megismerték a kis somogyi község, Kadarkut nevét. A papok azt hiszem elég jók kihasználták a "nyáj" egyik vallásos tagját. Néhány köszönő szóval elintézték több száz forintot érő alkotásokat. 1969-ben történt, hogy jött a püspök bérmálni, mire a község papja megkérte Varga bácsit, hogy faragjon részére emléket. Ő szívesen tett eleget kérésének a keresztény hit szolgálatában. Így köszönti a püspököt: "Isten hozta a főpásztorát a hívő népek közé."

És a bérálás szövegéből egy sor: "Jőjj szentlélek uristen." Az alján látható a püspök szive, beleírva: Oszd ki élő kincsedet! A piros és fehér rózsák váltakozása ugyan azt jelképezi, amiket már ismer tettem a Pápához küldött sziv esetén. A galamb pedig a vigasztaló Szentlelket szimbolizálja.

Hollandiába készített egy faragott fokost. Nagyon érdekes története van, melyet szintén János bácsi szavaival írok le.

"Vót egy Bezerédij Pál, ez egy huszárezredes vót. Kuruc ezredes. És 72 párbajt vivott, és mind a hetvenkettőt az nyerte mög. Amikor egyszer össze akartak tüzni a csapatával háborus viszonyban, egy tábornok, akive szembekerült, egy óriási nagy ember vót. Követséget küldött neki, hogy kiméeljék a legénységet, egymás ellen álljanak ki párbajra. Bezerédij kis ember vót, de ügyes. A tábornok meg óriási nagy ember vót. És amikor összeütköztek, a Bezerédinek a kardja eltörött a markulatánál. Ekkor lerántotta a lóru az ellenséget és a fokosával egybű végzett vele. Ez a fokos emléke, de ennek van ám még egy része. Hát ugye a kuruc meg a labancs ellenség vót. Bezerédij felesége pedig beszélt Károlyi tábornokkal. És a tábornok azt monta, hogy szöktyön mög az ura, át a labancokhoz. Mer szerette vóna, ha ott van. Hirös embör vót, nagydolog vót 72 párbajt megnyerni. És az asszony rábeszélte. Minnyár több pénz lesz, nagyobb rang, ugye? Hát az asszony mög ezér izét. Asztán amikor megszökött, e fogta egy hadnagy. Megkötözték láncokra. És amikor kísérték a piac térre, a Rákóczi ablaktya iránt megállt az országuton, s mögrázta a láncot és azt monta: Ezek azok a kezek, aki 72 ellenséges tábornokot küldött el a másvilágra. Most pedig a rabláncot zörgetik. Rákóczi möghallotta, még sirt is, mer ox tulta, hogy kár, de nem maga intézte. Hárman vótak, akik hát intézkédtek. És a pacteden be-

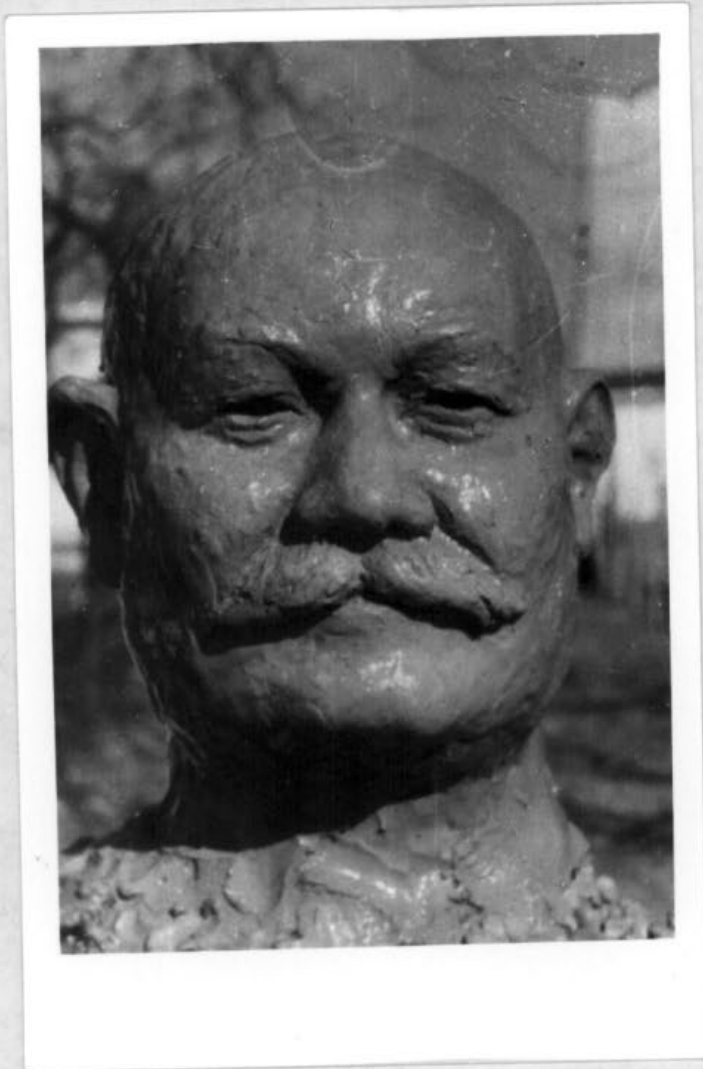
fejezték. 300 hajdu a lándzsáját a vérébe mártotta, elismerésül, hogy kár vót érte, mer nagy vitéz vót. De hát sajnos árulónak veszik aszt, aki szökik. Még egy közlegényt is, hát akkor egy tisztet."

Eddig csak arról irtam, hogy mit adott Varga bácsi a nemzetnek. Most pedig két olyan esetről írok, melyet ő kapott és nagyon meghatotta. Stadler József szórakozásból fejeket mintáz meg, így örökitette meg Varga bácsi portróját ez utókornak. Saját udvarában áll, több szobor között. Az alkotás tökéletes lett. Élethűen adja vissza Var-

ga bácsi arcvonalait, kissé pajkos tekintetét.

Pár évvel később pedig egy versikével lepték meg.
Két barát, egy orvos és egy plébános hozta, az utóbbi írta. Sajnos az orvos nevét nem sikerült kideríteni.

Kadarkutnak Körmendi utcáján,
Él Varga János másod magával,
Öreg pásztor, nyája hagyott,
Kést fogott és fát faragott.

Volt azon sziv, kereszt, rózsa,
Furulyázó pásztor bottal,
Békegalamb olajággal,
Tölgyfaerdő gémeskuttal.

Mókus ágon, fészken madár,
Puli kutya, a kis Betyár.
Legelész ő szép báránykák,
Béke vágyát ábrázolták.

Hire ment a szép munkának,
Jutott a falu templomának.
Magyar papság zsinatra megy,
Rómába hát mit vigyenek?

Hitet, reményt, szeretetet,
Pásztorok pásztorának
Varga János öreg pásztor
Faragta egy szép fából.

Elkészült a remek munka,
Művész kézzel kifaragta.
Szántai csak nézte, nézegette,
Ki volt ennek a mestere?

Magyar ember, magyar földön,
Jámbor lélek, Isten féltő
Lakik Somogy középeben,
Kadarkutnak a szélében.

Hire messze elterjedett,
Csudát látni eljöttek.
Orvos és pap látogatták,
Hogy bölcsességét megcsodálják.

Lesték szája mozdulatát,
Nézték kezének munkáját.
Szót értettek és váltottak,
Isten hitén gyarapodtak.

Bemutatta faragását,
Feleségét és kis portáját.
Máris este kezdett lenni,
Vendégeknek el kell menni.

Egész uton beszélgették,
János bácsi történetét.
Rokonom az öreg Varga,
hisz magát pásztornak tartja.

Az én nyájam is szereti,
Ha ügyes pásztor terelgeti.
A lélek és a test orvosa
Békés szívvel tértek haza.

Amint megjött az új tavasz,
Alelujás Husvétja,
Varga János levelével
Megérkezett a posta.

Két szép fénykép ragyog benne,
Művész kezek faragták,
Lélek és a test orvosa,
Meleg szívvel fogadták.

Magyar ember béke vágya
Ragyog ki a képekből,
Alelujás Jézus Krisztus,
Küld el ezt az égekből...

Ezt kívánja a két orvos,
Lélek és test gyógyító,
Ezt óhajtja Varga János,
Az öreg juhász, fafaragó.

Kadarkut, 1976. április 12.

Szeretettel: Bencze Ferenc plébános

Varga János bácsiék élete azonban mégsem olyan magányos. Néprajzkutatók, ujságírók, kiállítás-rendezők és tisztelők rajongók gyakran keresik fel őket. Ilyenkor Fürgec kutya figyelmeztető csaholása hívja fel figyelmüket a látogató érkezésére. Mindenkit szeretettel fogadnak. Szerényen élnek az 1028 Ft-os nyugdíjból, kis kertjükben tyukok kapirgálnak, még a gyümölcsfák hoznak némi pluszot a két idős embernek. A belépő idegent a két ember közötti kölcsönös megbecsülés, harmónia ragadja meg. Magdus néni megöregedett arcán gyakran könnypatakok folynak végig a visszaemlékezés hatására. Még most is tréfásan élcelődik viccelődik a két megfáradt ember. A látogató után gyakran hosszasan néznek és ráncos kezeikkel integetnek.

Varga János bácsi életben először 6-8 éves korában vett elő faragókést. Eleinte csak jelzőket készített, ez elengedhetetlen volt a juhászoknál. Az anyaállat és a bárány nyakába azonos mlyzót tettek, így tudták megállapítani, hogy melyik bárány hova, melyik x anyához tartozik. Ezeknek a jelzőknek a legkülönfélébb alakuk volt. Előfordult fűrész, sarló, kapa, kereszt, de egyszerű lapos, cifra is. Első alkotásai közé tartoznak még a kicifrázott viráglétrák. Azonban első igazi műve a kapoliféle cifrabot volt. Nagyon szépen szóló csengője volt az intézőnek, de megígérte, hogy csak akkor adja neki, ha farag egy szép cifrabotot. El is készült az első bottal, de nem felelt meg a követelményeknek. Nagyon fájt a szive a csengőért, de kapóra jött, hogy egyik rokonuk nálukfelejtette a Kapoli által faragott botját. Nosza kapta magát János bácsi, kivitte magával a nyáj mellé és olyan szépet faragott annak mintájára, hogy az eredetitől is alig lehetett megkülönböztetni. A csengő az övé lett, de ettől a perctől kezdve elkezdett faragni. Cifra kapanyeleket a lányoknak, tükörfákat, kendőtartakat. Ennél a beszélgetésnél mesélte el nekem, a Kapoli-akhoz rokoni szálak fűzik. Keresztkomák is voltak és a Kapoliak valamikor szintén a Varga nevet használták, azonban Kaply-pusztán laktak és amikor elkerültek onnét, az új helyükön már csak úgy emlegették őket, hogy a kapoliak. Így aztán Kapoli lett a nevük. Varga bácsi faragópályája fokozatosan ivelt fölfelé. Első kiállítására 1925-ben volt Kadar-kuton. Két bottal indult. Az első hely őt illette volna meg, de mivel a Mózer Gyula asztalos is benne volt a bírálóbizottságban, csak 2. lehetett. Kapoli lett az első, bár ez a helyezést már csak a barát

Mózernek köszönhette.

Varga János művészi pályafutásának kezdetét talán a Balatonlellén rendezett kiállítással számíthatnánk. Ekkor kapta meg a fafaragó népművész címet. Kadarkuton is több kiállítása volt. Rendezett az általános iskola Fábián Gáborné irányításával, de legtöbbet talán Répay Lajos tett. Volt kiállítása Barszon, Verőcén, szinte az ország egész területén. Még a televízió is bemutatta. Tanítványai közül legnagyobb elismerést Farkas Ernő szerzett, aki már az Amerikai Egyesült Államokban is járt. Másik tanítványa a 18 éves Stokker József, 17 évesen nyerte el az ifju népművész címet. Ő is szerepelt már kiállításon, sikert az Alkotó Ifjuság pályázaton ért el.

Varga János bácsi diájitőelemei

A ki nem faragott részeket bőkődéses lyukakkal tölti meg. Ez főleg a széktáblák esetében domináns tényező, de megtalálhatjuk egyes kendőtartókon is. Az emberi alakot általában a kompozíció centrumába állítja és szinte körbefonja térkitöltő virágdiszitményekkel. Faragás előtt a mintát ceruzával kirajzolja, majd csak ezután lát neki a faragásnak. Keretdiszitménynek koszorus virágot, lóherevirágot és kukoricavirágot farag. Motivumai változatosak, azonban meg sem közelíti azt a sokféle változatot, melyet a többi pásztor használt. Szépségét, egyedülállóságát mégis a jó elrendezés, szimmetria, tökéletes kompozíció adja. Mint minden művészi ábrázolásnak, a fafaragásnak is megvan az élményhátttere. Varga János bácsi esetében ez a pásztorok csendes, romantikus világa. Főleg a kendőtartókon jelenik meg élményvilága.

A Bezerédy - fokos élményalapja Sánccpusztáról származik. A hallottakat évek elteltével faragta meg.

"... itt azért van örömvirág, mer Bezerédy felesége örült, hogy férjébe tábornok lett és sok pénzt kapott. De az öröm örömmé változott, mer halál lett a vége. Az örömvirágba egy szál a feje fölé ment, s tövis lett belülről, így lett az örömből bánat..."

Varga bácsi alkotásainak egy része a Rippl-Rónai Múzeumban található, azonban nagyobb része szerinte a világban lelhető csak föl. Tulajdonában is van néhány tárgy, pl. kendőtartók, széktámla, ostornéyl, fokosok, faragott botok, dobozok. Egyik legszebb kazettája az itt fényképen is közölt egyenlőszáru háromszög alakú dobozka.

Méretei: 19 x 19 x 15 cm, magassága 9 cm.

Csucsai hegeres kiképzésben végződnek, fedelén hagyományos öltözetű pásztor áll pipával a kezében. Kampójához makkos tölgyfaágot fog. Feje fölött gömbölyű virágfüzér húzódik, lába alatt cifrázott monogramja van. A kazetta oldalait edényből kinövő muskátli, szalmavirág és őszirózsák díszítik. A hegres széleken domborúra faragott virágcsoport helyezkedik el. Anyaga kajszifa, 1962-ben készült.

A fafaragó nagyon sokféle fát használ. Több szempontot is figyelembe vesz egy-egy anyagkiválasztásnál. Mérlegeli keménységét, szálirányát, színét. A leggyakoribb faanyagok a következők: dió, szilva-, cseresznye-, kajszif-, juhar-, jávor-, kecskerágító-, bodza- és fűzfa.

Az sem mindegy, hogy a különféle tárgyakhoz melyik faanyagot választja. Egypár jellegzetes tárgyat ismertetek a hozzátartozó fafélékkel.

széktámla: dió, juharfa.

kazetta: dió, kajszifa

kampó, bot, fokos: szilfa, som, cseresznyefa

sip, furulya: bodza, fűzfa.

Minden alkotás magánviseli alkotójának egyéniségét, gondolat- és érzelemvilágát. Azt hiszem feladataink közé tartozik ezek felkutatása és ápolása.

Varga János a Pápának készített emlékkal

faragott botok

faragott doboz a faragókéssel

" Ember soha többet háborut ! "

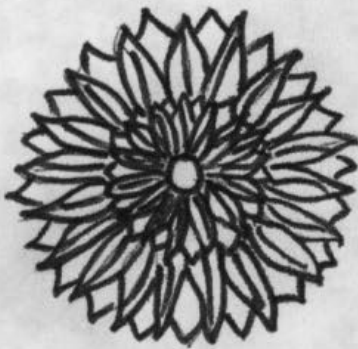
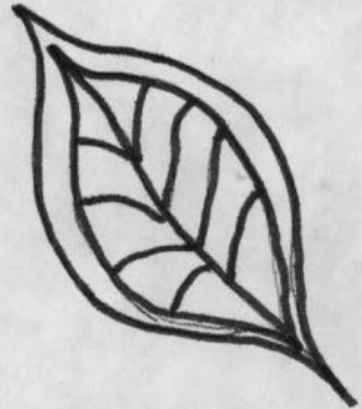
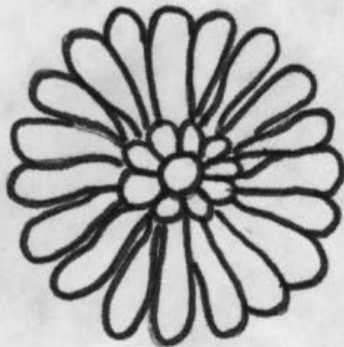
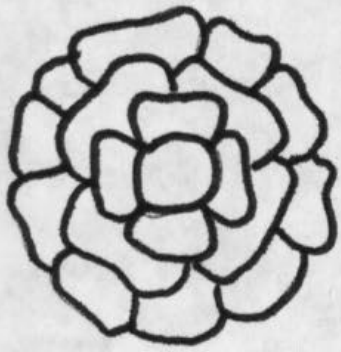

széktámla és kendőtartók

ketten a ház előtt

Varga János díszítőelemei

1969. JULIUS 20